

it heeft Synode van e stem-zitters (dat zij in canaan de meerde ge. vrij tot het e Vrije Univer-ode als onder gautisch

eschied School, nis van Theolo-

Senaat we wel voor de e Vrije voort-eruid. open, er ng tus- de Vrije Boven-ang bij nen, en n zien, in haar

raat k.

voor de meene genoemd zijn mili-teigen- n ambt e facult. Cura- n open-tp had: hoogere

is de mensch neer bij minzig-levende, uwen in van de

d ligt in eicid van in deze allerlei rgetisme

a energie onder-deze te

energie-zin, ge niets lanne als leel kau z, zonder t kunnen t uit het n opper-lijnselen rlegt.

toefelijke ch stand- e stoffen- den verklaart

van het is op te laar for-anturge-ergie in landeren valentie-stantie- als in energie.

levens- gen der aanbe-egiewet g van de en in het dat de ermogen van men zzen der te factor me van th. Deze ch-werk-gerali-

ergiewet eet, de curpro- t best is ie. Deze onregel- as men te orde- t geldig rgiewet erwacht op deze voor de woorden er geen

teling in awd, en au deze ofwisse-organen mede in at spee-rgiewet levens-ing der de stof ze ver-

verschijnselen evenmin als de eerste wet het bestaan van onstoffelijke factoren uitsluit. Deze factoren, en evenmin het wezen van het onderzochte object, behoef men echter te kennen om een proces quantitatief van uit een energetisch (thermodynamisch) standpunt te bestudeeren. Bij de gecompliceerdheid der levende stof is dit een groot voordeel.

De energetische bestudering der levensverschijnselen leert dan ook, behalve het verband met de genoemde wetten, nog veel meer.

In de voornaamste plaats leert het energie-wetten kennen, waaraan alleen het levende is onderworpen; uit welke wetten de eigenwet-lijkheid, de doelmatigheid en de onderlinge verhouding van al wat leeft, duidelijk blijkt. Dit wordt door verschillende voorbeelden toe-geleek, waarbij tevens de groote praktische be-tekenis, die deze onderzoekingen vaak bezitten, kan worden aangevoerd. Over verschillende dezer wetten, o.a. de z.g. oppervlaktewet en die der regulatie der energiewisseling, heeft spreker eigen onderzoekingen verricht, welke worden voortgezet in het laboratorium, dat door mede-werking van het Bestuur der Vrije Universiteit ingericht is, en waarin onderzoekingen over de energiewisselingen, zoowel van grotere dieren en den mensch, als ook van de kleinste insecten en uitgesneden en ovedevende organen kunnen worden uitgevoerd.

De energetische beschouwing der levensverschijnselen leert nu, zooals reeds hier in 't kort werd aangegeven, tal van feiten kennen, welke, aldus eindigende spreker, goeden moed geven ook het tweede deel onzer taak aan te vangen, n.l. uit de feiten op te klimmen tot de theorie, uit de verschijnselen te trachten iets van het wezen der dingen te leeren kennen. En dat bij deze geestelijke werkzaamheid onze persoon-lijke natuur zich niet verloochent en vooral bepaalde grondslagen voor een ieder, bewust of onbewust, vast staan, behoef wel geen betoog.

Maar even zeker is het, dat wie van de wetenschap meer verwacht dan een verzamelen van symbolen, die de ons omgevende wer-lijkheid ons opdringt, uit moet gaan van de meening, dat deze buitenwereld bestaat en ken-baar is; dat de dingen werkelijk in onze den-keelen waar zijn, en dus stilzwingend bouwt op het Christelijk geloof, dat de wereld door Wijsheid is gegrond en overal orde, eenheid en wijsheid openbaart.

We hopen zeer, dat deze belangrijke rede spoedig in druk zal verschijnen. Ze be-handelde een onderwerp, dat voor onze beschouwing van de levensverschijnselen van hoog belang is, en deed dat op prin-cipiele wijze. De goede verwachting die van den heer Buitendijk gekoesterd werd, is door deze rede niet weinig versterkt ge-worden. Philosophisch goed doordacht, beknopt en zeer volledig, maakte deze rede een uitnemend indruk. We hebben in den heer Buitendijk een man gekregen, die op de hoogte van de nieuwere denkbeelden en theorieën is en die, door eigen studie en waarneming van de verschijnselen, een nieuw licht kan ontsteken op het gebied der biologie. En daaraan hebben we niet het minst met het oog op den strijd voor onze christelijke beginselen, wel dringend behoefte.

Valsche bedoelingen.

Prof. Bouwman meent, dat we hem valsche bedoelingen hebben toegeschreven, toen we tegen legendevorming opkwamen. Reeds het woord legendevorming weerspreekt dit. Een legende vormt zich niet opzettelijk en met een 'valsche bedoeling', maar onbewust, vaak zelfs volkomen ter goeder trouw.

Zoo twijfelen we geen oogenblik aan de goede trouw van Prof. Bouwman, toen hij vóór de Synode in de *Bazuin* beweerde, dat Prof. Bavink, nog te Kampen hoog-leeraar zijnde, vóór het doctoraat geijverd heeft, hoewel Prof. Bavink publiek op de Synode ontkende, dit ooit te hebben ge-daan. Natuurlijk ging Prof. Bouwman op hooren zeggen af en was het alleen zijn fout, dat hij te lichtgelovig was.

En evenzo staat het ook met zijn tweede bewering. Niet als persoonlijke weergave van Prof. Bavink's bedoeling, maar als een letterlijk citaat, tusschen aan-halingsstekens, werd meegedeeld, dat Prof. Bavink verklaard zou hebben dat hij 'waar-schijnlijk wel kon meegaan' met de ge-dachte van Prof. Hoekstra. Gaarne nemen we aan, dat Prof. Bouwman meende dit ge-loofd te hebben, maar we wisten stellig, dat Prof. Bavink dit niet gezegd had, en toen we ten overvloede aan hem zelf de vraag voorlegden, of hij dit gezegd had, antwoordde hij, dat hij niet alleen dit niet gezegd had, maar dat dit woord ook zijn bedoeling niet juist weergaf. Ook Prof. Bouwman moet thans zelf erkennen, dat het woord 'waarschijnlijk' te sterk is ge-weest en vervangt dit door het woord mis-schieten, wat heel wat anders is. Waar hij voorts zich beroept op het persverslag in de *Rotterdammer*, mogen we wel tot groote voorzichtigheid manen. En Prof. Ridderbos en Prof. Bavink hebben zich reeds ge-noodzaakt gezien, publiek allerlei onjuist-heden in dit persverslag tegen te spreken, en ook schrijver dezes zijn door dit pers-verslag woorden in den mond geleerd, die hij nooit gebruikt heeft. Soms werd hem vlak het tegendeel toegeschreven van wat hij gezegd had. Een autoriteit is dit pers-verslag dus allerminst.

Gaarne laten we hiernode verder deze zaak rusten. Onze bedoeling was alleen om te voorkomen, dat straks de indruk zou gewekt worden bij de Kerken, alsof Prof. Bavink zich eigenlijk reeds een zou verklaard hebben met het voorstel van Prof. Hoekstra. Nu Prof. Bouwman ach-teraf erkennen moest, dat dit niet juist is, zijn we tevreden.

DR. H. H. K.

Voor Kootwijk's scholen.

In hartelijken dank ontvangen van N. N. Hilversum / 16; van N. N., postwissel groot / 3; van den heer Joh. Esauwer te Rotterdam

een wissel groot / 2, zijnde / 1 van Mej. de Wed. v. G. en / 1 van den heer T. O. Ds. J. H. HOUTZAGERS, voorzitter.

Uit de Pers.

In de *Groninger Kerkbode* schrijft Ds. Miedema over onze militairen het volgende:

Heel het leven, al de gesprekken staan tegenwoordig direct of indirect onder den invloed van den oorlog. Menige preek wordt gestoefd met oorlogsbelden.

Gen wonder trouwen, ieder ondervindt dagelijks de gevolgen van den oorlogstoestand. Duurder levensmiddelen. Sommige zelfs niet meer te krijgen.

Oorlogsberichten van het doodten van duizenden, van 't neerwerpen van steden en dorpen, van kerken en andere monumentale gebouwen.

En dan in ons eigen land ons leger op oorlogssterkte. Duizenden gesinnen onderverden het ongemak en de bittere gevolgen van. Schier geen huis is er, waar niet een man of jongeling is weg-gevoerd, om zich bij zijn regiment te voegen.

Maar is het voor ons die thuis bleven, een be-waar, niet minder ongelegenheid brengt het voor hen, die nu als militair Koningin en vaderland moeten dienen.

Ons trof het, toen we in de eerste weken van den Europeeschen oorlog op reis waren, en in den trein zaten met enkele onzer landverdedigers, hoe een dier manen klaagde. Hij zag dat een stations-bedienende niet al te vlug in 't bedienen en niet al te vriendelijk ook was tegen onzer soldaat. Toen slaakte hij de klacht 's, als 's de uniform aan hebt, dan kijken de meeste menschen in met een scheef oog aan. Dat zit er metterdaad nog wel eens bij velen in. Het soldatenvolk wordt nogal eens voor ruw gehouden, waarmee velen liefst niet te nauw in aanraking komen. Het is nog een over-blijfsel van den ouden tijd.

Genakkig is dat nu, met den persoonlijke dien-stplicht, veel en veel beter geworden.

Toch is 't niet te verwonderen, dat 's in de kaserne anders toegaat als in een dameskostuum. Ja dat ook menig vader en moeder hun zoon met zorg gaan laten, als hij in die omgeving, waar menschen van zoo verschillende levenswijzen bijeen zijn, moet verkeeren.

Waarlijk, dat hoeft ons niet te verwonderen. Daar is vooral voor hen die geleerd hebben te bidden, met God en Zijn dienst te rekenen, niet veel dat meewerkt. Ons volk is in meerderheid nog wel een godsdienstig volk. Maar onder jonge mannen vooral is 't of velen het zwakheid vinden, er voor uit te komen dat zij nog bidden en ter kerke gaan. Met name ook den vloeker meent, dat hij met vloeken alleen zijn eigen vrijheid handhaaft. Liederlijke, yulle taal is maar al te veel naar on-zen Hollandschen volksaard aan de orde van den dag. Kaartspel een zeer gewoon tijdverdrijf. Lijn-trekken 't zich met allerlei middelen aan den dienst te onttrekken, niet zeldzaam.

Voeg daarbij, dat alle controle en toezicht over het geestelijk leven onder jongelieden weg is. Want dat is zoo. Kerkdienst werd vroeger nog gecom-mandeerd. En nog is er wel dienst voor 't Kerke-gaan, maar wie er zich aan onttrekken wil, wordt in geen enkel opzicht verplicht. Wie niet er op toe of de jongelieden ter catechisatie gaan? Wie kan nagaan, waar zij in hun vrijen tijd zijn? Met wie ze omgaan?

Indedaad 't is niet te verwonderen dat vele ouders niet al te gerust zijn over hun jongens in het soldatenkleed. Daar komt nu vooral nog iets bij. Onze geestelike kustlijn en grenzen zijn niet wachten bereet. Op eenzame plaatsen, zijden en bij de reedijkken, ver in Limburg en N.-Brabant, overal ligt onze gewapende macht.

Waar of geen kerken zijn of slechts uren er van verwijderd. Of ook waar alleen een Roomsche be-volkings is en dus voor onze menschen van Gere-formeerde religie geen gelegenheid is om Gods Woords te hooren of zelfs ook maar eenige ge-meenschap te oefenen met geloofsgenooten.

Ja daar komt nog een element bij. Na de eerste dagen van spanning, toen elk oogenblik gevreesd werd, dat ook wij in den oorlog betrokken zouden worden, is nu vrij algemeen de idee onder ons volk, dat wij er wel buiten zullen blijven. Of 't terecht is, dan wel ten onrechte, beoordeelt ik hier nu niet. Maar 't feit van dezen ommekeer in de publieke opinie is niet te loochenen. Die gedachte nu leeft ook onder onze militairen. Dat nu maakt dat te meer hun de dienst gaat vervelen. Vervelen dat is vooral 't wachtwoord op die eenzame wacht-posten, en bij het eindeloos wachtlopen aan de grenzen. En nu weten wij het allen, dat ledigheid is een oorkussen van den duivel. Keden te meer om beewaard te zijn over onze jonge mannen.

Maar, vraag wellicht deze of gene, hebt zij dan een zoo slechte gedachte van onze jongens en jonge mannen? Denk zij dan zoo ontroven, zoo onoprecht, zoo onstandvastig?

Niet gaarne zouden wij het willen zeggen. Met geen woord hebben wij 't u te kennen gegeven. Wij spreken alleen van de gevaren, die dreigen en hen omringen.

Wij hopen en verwachten, dat onze menschen, dragende de teekenen van onze koningin, bovenal den Koning der koningen niet zullen verloochenen. Wij gelooven dat ze met ons de roeping erkennen en aanvaarden. Dat zij een zoutend zout in ons leger moeten zijn. Zij zijn daar in den weg hun roeping. God heeft ze daar gesteld. Wij wenschen niet te klagen over de positie waarin ze gesteld worden.

Maar, daar zullen toch ook wel zwakke broeders onder zijn. En 't zou groote dwaasheid zijn om 't gevaar gering te schatten.

Nu zijn wij 't waarlijk niet alleen, die dit alles zien. Er is van velelei zijde van allen gedaan voor de militairen, ook om hen geestelijk en tederlijk bij te staan.

Wat een reeks vaste en tijdelijke militaire tehu-zen zijn er niet oppericht. Wat een leetuur is er al niet verspreid. Veldpredikers en hulpsoldaten zijn uitgezonden. Velelei comités werken. Wat kwamen er al niet een circulaires om hulp en steun te vragen. In Amsterdam, op kleinere plaatsen, op forten. Vooral ook voor N.-Brabant en Limburg. De Jongelingsbonden, de Gereformeerde zoowel als de algemeene Christelijke, trokken zich deze verzorging voor militairen aan.

En nu ook benoemde de Generale Synode een drietal deputaten om de geestelijke en godsdienst-ige verzorging onzer troepen te behartigen, voor-al tot hulp van de kerken in Noord-Brabant en Limburg.

Deze laatste ontvingen bovendien ook de mach-tiging van de Synode, aan alle kerken een collecte te verspreken om dezer arbeid te beloonigen. En de voorzitter van den Gereformeerden bond, Ds. J. Vonckenberg, tevens deputaat der Synode, reist zoowat het heel land door voor deze zaak.

Misschien zegt zij: waar moeten wij Gereformeer-den ons nu aan houden? Aan de plaatselijke com-ités? of alleen aan de collecte door de Synode uitgezonden?

Is het niet mogelijk diezen arbeid te concentreren? Ds. de Boer van Garrelswaer richtte reeds een vraag in 't publiek tot Comite's enz., om dit zoo mogelijk te bewerken. Deze vraag zal zeker wel bij moedderen zijn opgekomen, omdat nu menigereen niet recht weet waarheen hij zich moet wenden.

Nu moet ons echter deze verwarring, schijnbare verwarring in veel opzichten niet verwonderen. De mobiliseering van ons leger kwam zoo onverwacht. De behoefte openbaarde zich lokaal. En naar die behoefte werden toen commissies oppericht, die de hand aan den ploeg sloegen. 't Spreek vanzelf, dat die commissies niet aanstonds met elkander konden raadplegen, omdat elke commissie stond voor de speciale belangen ter plaatse.

Maar wat moet nu gedaan?

Vooreerst, dankt ons, moeten alle ouders en fami-lijeden zich ook 't geestelijk heil en de godsdienst-ige belangen hunner familieleden zooveel moge-lijk aantrekken. Zoek zert het koninkrijk Gods en

Zijne gerechtigheid — dat geldt ook voor den soldaat.

Laten we in onze gebieden hunner gedurig ge-denken.

Voortr moeten de Kerkeraden, ook zooveel moge-lijk de Kerkeraden ter plaatse waar de soldaten zijn gelegerd, op de hoogte brengen met de leden hunner gemeente die daar zijn, opdat deze tenmin-ste trachten opzicht over hen te oefenen.

En verder — maar daarover een volgend maal zoo de Heer wil.

Officieele Berichten.

L. S.

Den kerken in Z.-Holland (zuidel. ged.) wordt verzocht de collecten naar art. 19 D. K. O. voortaan te zenden aan Ds. J. F. Jonkers te Schiedam.

Strijen, 10 December 1914.

A. MULDER.

Classis Gouda.

De Geref. kerk te Haastrecht roept, in gevolge classiaal besluit, de kerken der classis Gouda samen ter gewone vergadering op Dinsdag 2 Februari 1915.

Punten voor het agendum worden vóór Dinsdag 12 Januari e.k. verwacht aan het adres van den eerstordergetekende:

Namens den Raad der roepende kerk:

B. VAN HALSSEMA, praeses.

T. VISTA, scriba.

Haastrecht, 15 Dec.

Kort verslag van de vergadering der cl. Brielle, gehouden 4 Nov. 1914.

Op gebruikelijke wijze wordt de vergadering geopend door Ds. Dekker.

Uit de credentiaelen blijkt, dat alle kerken wettig vertegenwoordigd zijn.

Voorzitter is Ds. Dekker, Assessor Ds. van Lummel, Scriba Ds. Esselink.

De notulen worden gelezen en na eene enkele rectificatie gearresteerd.

Door br. P. v. d. Berg wordt verslag uitge-bracht van de j.l. gehouden Prov. Synode.

Over de missive van de Prov. Synode ontrent Art. 11 en 13 D. K. O. zal in de volgende Vergadering een besluit worden genomen.

De Commissie tot Evangelisatie deelt mede, dat zij de uitgave van „De Wegwijzer" gestaakt heeft, en overweegt om later een voorstel in zake de Evangelisatie ter tafel te brengen. Wordt goedgekeurd.

Met blijdschap en dank wordt vernomen, dat de classis Batendrecht en Rotterdam wederom hulp in den D. d. W. hebben toegezegt, en de hoop geuit, dat ook de classis Schiedam dit weer zal doen.

De vacaturebeurten zijn als volgt:

Den Bommel in Dec. event. een D. d. W. uit de cl. Schiedam, in Febr. Ds. Dekker; Brielle in Jan. Ds. Schouten; Tinte in Dec. Ds. Nieborg, in Febr. event. een D. d. W. uit de cl. Schiedam, Hellevoetsluis in Febr. Ds. v. Velsen; N. Helvoet in Jan. Ds. v. Lummel; Stellingdam in Jan. Ds. Esselink; Ouddorp in Jan. event. een D. d. W. uit de cl. Rotterdam; Spijkenisse in Jan. Ds. Mol; Rokkanje in Jan. event. een Ds. d. W. uit de cl. Schiedam, in Febr. Ds. v. Pernis; Melissant in Dec. Ds. v. Duin, in Febr. event. een D. d. W. uit de cl. Rotterdam.

Besloten wordt de volgende vergadering in Middelharnis te houden.

Na het onderzoek naar Art. 41 gaat de assessor voor in dankzegging en sluit de voorzitter de vergadering.

Op last der classis:

G. W. H. ESSELINK, scriba.

Stad alth H., 10 Nov. '14.

Vergadering der Classis Gorinchem, gehouden Woensdag 11 November.

1. De vergadering wordt geopend door Ds. v. d. Vlies, als consulens van Noordelos. Ge-zing wordt Ps. 105: 3, gelezen Ps. 46. Hij gaat voor in den gebede.

2. De lastbrieven worden onderzocht. In het Moderamen nemen zitting: Ds. Zwiers, praeses; Ds. v. d. Vlies, assessor en Ds. Los, scriba.

3. De Praeses heet Ds. Weener hartelijk wel-kom. Z.Eerw. antwoordt. De assessor feliciteert Ds. Zwiers met zijne roeping naar Paesens en Moddergat en spreekt de blijdschap der Classis uit voor zijn beklank.

4. Notulen worden gelezen en goedgekeurd.

5. De stukken betreffende de roeping en het aannemen van Ds. J. Mulder als herder en leeraar van de Geref. Kerk te Gorinchem worden geapprobeerd. Gorkum wordt gelukgewenscht.

6. Beswaarschrift van een lid der gemeente tegen zijn kerkeraad wordt tergenomen.

7. Ds. Steinhart geeft schriftelijk mededeeling van zijn ziek herhalende krankheid en verzoekt de voorbode en de hulp der classis voor zijn beproefde gemeente. De scriba zal hem namens de classis beantwoorden.

8. Het rapport van den class. quaestor wordt door eene commissie nagezien en in orde be-vonden.

9. De onderscheiden deputaten worden her-benoemd. De ontstane vacatures aangevuld.

10. Een ingekomen schrijven van den kerk-raad van 's Gravenhage wordt voor kennisgeving aangenomen.

11. Een kerk krijgt toestemming om een Dienaar des Woords voor de tweede maal te beroepen, gehoord de gegeven toelichting.

12. Aan een kerk wordt geadviseerd, na gege-ven toelichting de 2e trap van censuur toe te passen.

13. Een kerk vraagt en ontvangt inlichting inzake het optreden van ofenazis.

14. De vacaturebeurten worden aldus geregeld: Meerkerk: Ds. Los; Noordelos D. D. Kapteyn en Mulder; Schoonewoerd Ds. Zwiers.

15. Elke kerk zal zijn Dienaar een Zondag afstaan om Leksmoed te helpen.

16. Het rapport uitgebracht inzake de Kerk-bode is bevestigend. Op de eerstvolgende ver-gadering zal breedvoerig verslag worden gegeven.

17. Classis Gouda zal worden gevraagd hulp te verleenen met het oog op de vele vacatures.

wel twee ouderlingen tegenwoordig, doch niet in een wettige vergadering afgevaardigd, als gevolg der tijdsomstandigheden, waarom hun evenwel keurstem wordt verleend.

De notulen worden gelezen en goedgekeurd.

In het moderamen nemen zitting als praeses Ds. Meynen, als assessor Ds. van Dijk, en als scriba Ds. Jonge, in de plaats van Ds. Warner.

Ds. van Dijk brengt rapport uit van de kerk-visitatie, gehouden te 's Gravenhage, en van de behandeling van het geschil tusschen dien kerkeraad en Ds. V. Met de conclusies van dit rapport gaat de vergadering accoord.

Bij de rondvraag naar het Art. 41 K. O. wordt behandeld de instructie van de kerk van Alblas-serdam, welke advies vraagt in de zaak van Papendrecht. Na eene bespreking wordt be-sloten deze zaak te laten rusten, tot de bezwaarde broeders zeek zich tot de classis hebben gewend.

De instructie van de kerk van Slodrecht, luidende: „De classis Dordrecht stelt aan de Part. Synode van Z.-Holland ten Z. voor, dat deze jaarlijks haar acta, met of zonder rapporten, late drukken en aan elke kerk in haar ressort 2 ex. toezenden", wordt aangenomen met schrapp-ing van de woorden „of zonder".

Door Ds. de Jonge wordt voorgesteld, dat jaarlijks in elke kerk der classis een collecte zal gehouden worden voor de evangelisatie te Papendrecht. Besloten wordt, dat de afgevaardig-den dit als verzoek zullen medemenen naar hunne kerken.

De classisbeurten worden aldus geregeld: Alblasserdam: D. D. van Dijk en Meulink; 's Gravenhage: D. D. Vogel en de Jonge; N.-Lek-kerland: D. D. Vonckenberg en Warner; Ant-werpen: de in de vorige vergadering aange-wezene.

Ds. Goslings vraagt eene inlichting aangaande het finantieel rapport der Medische zending en oud. Trapman ontrent de regeling der quota voor art. 11 en 13. Besloten wordt, dat door den quaestor op de volgende vergade-ring een concept-regeling zal worden voorgesteld.

Roepende kerk voor de volgende vergadering is H. L. Ambacht. Na het zingen van Ps. 84: 6 en dankzegging door Ds. van Dijk, wordt de vergadering gestoten.

Namens de classis

A. VAN DIJK, Assessor.

Buitenland.

Frankrijk. Finantieele moeilijkhe-den voor de Prot. Kerken. Vrouwen die predikanten en burgemeesters vervangen.

Wat de Franse Protestanten in dezen oorlogstijd moeite hebben om het geld te vinden, dat voor hun kerkelijk leven noodig is, spreekt van zelf, evenals dat men van Engelsche zijde hen daarbij ondersteunt. De predikant C. Merle-D'Aubigné schreef in het laatst van October aan het Engelsch Comité, dat hen steunt, het volgende:

„Onze finantieele positie is nog steeds moeil-ijk. Wij hebben den laatste termijn van het predikantencontract slechts ten deele kunnen uitkeeren, en wij weten niet of wij daartoe een volgende keer zullen in staat zijn. Ik verma dat gij in Engeland veel hoort van hetgeen de Roomsche priesters en monnen doen, maar weinig verneemt van den arbeid van Protestantische predikanten. Ik meen in alle bescheidenheid te kunnen zeggen, dat zij zoowel als deze hun plicht doen. Twee vijftien van hen doen dienst als almoezeniers, of verplegen zieken in de ambulances, of strijden mede als officiers en soldaten.

Reeds hebben een jongeling die opgeleid werd voor de zending en een Theologisch student hun leven voor hun land verloren.

Minstens drie van onze kerken zijn door Duitsche granaten vernield. Rheims, Douai en Maubeuge. De predikant van Rheims moest zijn huis ontvluchten, zondeft dat hij iets behalve allernoodzakelijkste kleedingstukken kon mede-nemen. Hij houdt Godsdienstoefeningen in de kelders van een groote champagnefirma, en met groote koelbloedigheid blijft hij het overschot van zijn kudde bezoeken, terwijl de bommen in de straten nedervallen. In onderscheidene van onze gemeenten nemen de vrouwen de plaats van hun hare echtgenooten, die naar het front vertrokken zijn om hunne militaire plichten te vervullen.

Mijn eigen nicht heeft den dienst geleid door de gewone prediking te Londen; men kwam samen in de zaal naast de kerk. Op een andere plaats is de vrouw van een predikant, nadat de burgemeester op de vlucht gegaan was op het gerocht van het voortrukken der Duitschers, de burgerlijke zaken gaan behandelen. Eene andere is tot almoezenierster benoemd van de hospi-talen der stad. Het spijt mij, dat ik u niet enig bericht kan geven ontrent onze lieve vrienden in België.

Ik ben werkelijk ontrent hen en ontrent het werk aldaar in vreeze. Want de strijd wordt juist langs de lijn van hun zendingstations, van Verviers en Luik, naar Bergen, door Namen, Charleroi, enz. gevoerd.

Hoe zal het hun gaan als de strijd uit is? Zij ontvingen een groot deel van hun budget uit Duitschland.

De predikant D. Couve dient als ziekenver-pleger in een ambulance; de predikant Lortsch van het Britsch en Buitenlandsch Bijbelgenoot-schap is te Bordeaux; zijn zoon, die voor zen-deling studeert, is gewond en krijgsgevangen in Duitschland. Van mijn eigen gemeente zijn zestig leden naar het oorlogsveld vertrokken. Van hen werden er drie gedood, twee gewond en ten minste drie gevangen genomen. Mijn zoon dient bij de artillerie te Verdun. Mocht onze Vader in de hemelen al de onzen in deze gevaarvolle tijden bewaren?"

Duitschland. Brief van een Duitsch Veldprediker.

Hoe een veldprediker der Ev. kerk arbeidt, blijkt uit een brief waaraan wij het volgende ontleenen:

„Onze divisie was aangewezen sanstonds een zware, bloedige taak te vervullen; zij moest deelneemen aan den strijd in de Vogeezen. De Fransen hadden zich in de hooge boschrijke bergen genesteld, en daarbij gebruik gemaakt van hun nauwkeurige terreinkennis, die zij gedu-rende den langen vreedstijd opdeden, niet het minst door hun verkeer met Franschgezinden.

Bij de zuivering van dit woudgebergte drong onze divisie maar worstelend vooruit; wij had-den dagelijks een of twee gevechten. Daarbij kon den troep weinig rust gegund worden; twee uur slaap werd nauwelijks genomen, en het be-reiden van spijs werd dikwijls verhinderd door dat men zich moest gereed houden tot, of beginnen moest met het gevecht.

Overwinning, zij het ook met smartelijke verliezen, drong de divisie tot Fransch grond-gebed. Nu volgden de gevechten bij de Meurthe. De gevaarlijkste tegenstanders vanden wij ook hier in de boschrijke bergen, die door de Fransen tot formeel vestingen waren ge-maakt; zij kenden voor hun geschut de ligging en afstand van elke plaats en van elke gewich-tige militaire stelling zeer nauwkeurig. Weer moest men worstelen om vooruit te komen! Hoe verwoest was het Franche landschap! Hoe hebben daar de granaten, Deutsche zoowel als Franche, hunne trechters in den bodem geboord en als zij in de huizen sloegen, brand en vernieling veroorzaakt! Een arts heeft aldaar bijv. op een boschweg naar de verspreide ledematen achtien Franche soldaten geveerd, die door een enkele houwtiser gedood werden!

In den ontrek van de Meurthe leden ook wij aanzienlijke verliezen. De gezondheids-com-pagnie kreeg weer zwaar werk te doen. Maar wij bleven ook hier overwinnaar.

Een nieuwe opdracht voerde onze divisie verder in een stelling, waarin wij, met andere strijdmachten verbonden, elken vijandelijken omarsch of doorbreking verhinderen moesten. Daarom blijven de troepen tegenwoordig langer in hunne stellingen, die zij dagelijks sterker maken en steeds behagelijker inrichten.

Wanneer de troep meer op dezelfde plaats vertoef, heeft de veldprediker gelegenheid om meer diensten te organiseren. Wanneer er geen tijd is voor het koken van eten en voor slapen, kunnen er schier geen godsdienstoefeningen gehouden worden. In de eerste veertien dagen heb ik slechts zelden vóórdat het gevecht begon, een kort Christelijk woord kunnen spreken. Ik moest mij in die dagen bepalen tot het bezoeken van gewonden in de verbandplaatsen en daarbij liggende Lazaretten. Daar zoekt men licht- en zwaargewonden, officieren en soldaten, vriend en vijand te behandelen. Eene menigte Franche gewonden zijn door ons mede verpleegd, en na korten tijd hadden zij alle geraapt over Deutsche wreedhartigheid vergeten, waarvan men hun de ergste dingen voorgesteld had.

Welke wonden en verwondingen, welke smartelijke tooneelen op zulke verbandplaatsen! Daar is slechts één toelichting — die tot den God der Vaders en Zijn eeuwige armen. Daar lagen zij met verrijzede ledematen of op andere manier zwaar vermist op groene zoden, stroobussen, matrassen, in schuren, huizen, scholen, kerken. Als het de omstandigheden enigszins toelieten, heb ik met de gewonden korte godsdienst-oefeningen gehouden, en steeds werd het Woord des Heeren kennelijk bevestigd: „Wie dorst, kome tot Mij en drinke". Wanneer Kerken tot Lazaretten gebruikt werden, speelde daarbij wel een officier zacht op het orgel een koraal.

Doch spoedig vond ik ook midden onder het opmarfcheeren en in den strijd gelegenheid voor de niet alleen door mij begeerde „Andacht-ten". Wij hielden en hielden te meest in het vrije veld, in enkele gevallen in bedehuizen. . . Op den eenen dag is het mij vergund tot onder-scheidene duizenden te spreken, op den anderen tot een enkele compagnie, batterij of kolonne. Wanneer mijn rijzaard bij de dikwijls verre ritten vermooid wordt, mag ik ook gebruik maken van een wagen. Ik kan mijn arbeid niet tot den Zondag bepalen, elke gelegenheid in de week moet ik aangrijpen. Volgens mijn dagboek heb ik van 16 Aug. tot 28 Oct. 53 godsdienst-oefeningen leiden. Deze diensten bestaan in orkesten, gebed, Schriftwoord, lied, prediking, gebed, z